

ศึกษาบทบาทตามธรรมนูญสงฆ์ลาวของพระยอดแก้ว
มหาสังฆสุธรรมาธิปัตย์รัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ)
**The Role of Phra Yotkeo Mahasangha Sudhammadhipati Ratana
Mahasanghapamokkha (Maha Ngon Damrongboun) According to the Lao
Sangha Constitution**

พระสันติ สันติธมโม (จุ่มสะหวัด)¹, พระครูวุฒิธรรมสาร²

^{1,2}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, วิทยาเขตอีสาน, ขอนแก่น, ประเทศไทย

Phra Santi Santidhammo (Choumsavad)¹, Phrakhru Wutthidhammasarn²

^{1,2}Mahamakut Buddhist University Isan Campus, Khon Kaen, Thailand

✉: santi.ch@student.mbu.ac.th
(Corresponding Email)

Received: 16 January 2025; Revised: 14 February 2025; Accepted 30 March 2025

© The Author (s) 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่อง ศึกษาบทบาทตามธรรมนูญสงฆ์ลาวของพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิปัตย์รัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ตามธรรมนูญสงฆ์ลาว 2) เพื่อศึกษาบทบาทของพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิปัตย์รัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) 3) เพื่อวิเคราะห์บทบาทตามธรรมนูญสงฆ์ลาวของพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิปัตย์รัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเอกสารต่าง ๆ มีวิธีการดำเนินการวิจัย คือ ศึกษาข้อมูลจากธรรมนูญสงฆ์ลาว พระไตรปิฎก หนังสือ งานวิจัย บทความ วารสาร และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของธรรมนูญสงฆ์ลาวได้กำหนดภารกิจหลักของพระสงฆ์ไว้ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครองสงฆ์ ด้านการศึกษาสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ศีลธรรมและปฏิบัติกรรมฐาน ด้านสาธารณูปการ และด้านการต่างประเทศ และ 1 ห้องการบริหารงาน (สำนักงาน) 2) บทบาทของพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิปัตย์รัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) อดีตประธานศูนย์กลางองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่ง สปป.ลาว รูปที่ 5 อดีตประธานองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว แขวงสะหวันนะเขต และอดีตเจ้าอาวาสวัดใหญ่ไชยมุราราม นครโกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต ได้แสดงบทบาทสำคัญในทุกด้านตามที่กำหนดไว้ในธรรมนูญสงฆ์ลาว โดยมีบทบาทโดดเด่นในการบูรณาการระหว่างพระธรรมวินัยกับธรรมนูญสงฆ์ลาว การปฏิรูประบบการศึกษาสงฆ์ การประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับบริบทสังคมปัจจุบัน การพัฒนาสาธารณูปโภคเพื่อประโยชน์ของชุมชน และการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับองค์กรพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ 3) ผลวิเคราะห์บทบาทของพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิปัตย์รัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้แก่ บทบาทด้านการปกครองสงฆ์ บทบาทด้านการศึกษาสงฆ์ บทบาทด้านการเผยแผ่ศีลธรรมและปฏิบัติ

กรรมฐาน บทบาทด้านสาธารณูปการ และบทบาทด้านการต่างประเทศ ท่านเป็นแบบอย่างของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมเพื่อประโยชน์และความสุขแก่มหาชน

คำสำคัญ: ธรรมานุสงฆ์ลาว, พระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิปัตย์รัตนมหาสังฆปาโมกข์, บทบาทพระสงฆ์

Abstract

This research aimed to: 1) study the role of Buddhist monks as defined by the Lao Sangha Constitution; 2) investigate the role of Phra Yotkeo Mahasangha Sudhammadhipati Ratana Mahasanghapamokkha (Maha Ngon Damrongboun); and 3) analyze the role of Phra Yotkeo Mahasangha Sudhammadhipati Ratana Mahasanghapamokkha (Maha Ngon Damrongboun) about the Lao Sangha Constitution. This qualitative study employed documentary research, gathering data from the Lao Sangha Constitution, Tipitaka, books, research papers, articles, journals, and other relevant research documents. The research revealed the following: 1) The Lao Sangha Constitution outlines five primary missions for Buddhist monks: monastic administration, education, dissemination of ethics and meditation practice, public welfare, and international relations, in addition to one administrative office. 2) Phra Yotkeo Mahasangha Sudhammadhipati Ratana Mahasanghapamokkha (Maha Ngon Damrongboun), the 5th former President of the Central Buddhist Fellowship Organization of Lao PDR, former President of the Lao Buddhist Fellowship Organization in Savannakhet Province, and former abbot of Wat Yai Chaiyaphumarama in Kaisone Phomvihane City, Savannakhet Province, played a significant role in all areas prescribed by the Lao Sangha Constitution. His prominent contributions included integrating the Dhamma-Vinaya with the Lao Sangha Constitution, reforming the monastic education system, applying Buddhist principles to contemporary social contexts, developing public infrastructure for community benefit, and fostering strong relationships with international Buddhist organizations; and 3) The analysis of Phra Yotkeo Mahasangha Sudhammadhipati Ratana Mahasanghapamokkha (Maha Ngon Damrongboun)'s role encompassed: monastic administration, monastic education, dissemination of ethics, meditation practice, public welfare, and international relations. He served as an exemplary monk, strictly adhering to the Dhamma-Vinaya and making significant contributions to social development for the well-being and happiness of the public.

Keyword: Lao Sangha Constitution, Phra Yotkeo Mahasangha Sudhammadhipati Ratana Mahasanghapamokkha (Maha Ngon Damrongboun), Roles of Monks

1. บทนำ

พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อประชาชนชาวลาวทั้งในอดีตและปัจจุบัน ประวัติศาสตร์ลาวได้กล่าวถึงบทบาทและวีรกรรมของพระสงฆ์ลาวที่ได้อุทิศกำลังกาย จิตใจ และภูมิปัญญาในการพัฒนาชาติทั้งในภาวะสงครามและยามสงบ พระสงฆ์ลาวได้เริ่มมีบทบาทต่อสังคมลาวในรัชกาลของสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุ้มมหาราช ซึ่งระยะแรกชาวลาวให้การเคารพนับถือศาสนาพราหมณ์ และเชื่อถือผีแบบงมงายมีการฆ่าวัว ควาย ช้าง ม้า เพื่อบวงสรวงเทวดาผู้รักษาย่านเมือง อันเป็นการสิ้นเปลือง ไม่ก่อประโยชน์อันใด พระองค์จึงตัดสินใจนำเอาพุทธศาสนาเข้ามาประดิษฐานอยู่ประเทศลาว ในปี พ.ศ. 1899 (ค.ศ. 1356) (สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม

แห่งชาติ, 2562) จากประเทศเขมร ตั้งแต่นั้นมาวิถีชีวิตชาวลาว ได้เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาอย่างแนบแน่นและนำเอาหลักธรรมคำสอนเข้าประยุกต์ใช้เป็นข้อประพฤติปฏิบัติในชีวิตของตน หลังจากสิ้นรัชกาลสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุ้มมหาราช พระมหากษัตริย์ลาวทุกพระองค์ได้ถือปฏิบัติเป็นแบบอย่างเป็นหลักการสำคัญในการปกครองประเทศ ด้วยบทบาทที่สำคัญนี้วัดจึงกลายเป็นแหล่งวิชาความรู้ และเป็นสถาบันที่หล่อหลอม กล่อมเกลา สร้างทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ที่มีคุณภาพให้แก่ประเทศชาติ ทั้งในด้านวรรณคดี ศิลปกรรม วิจิตรกรรม ภาษาศาสตร์และด้านอื่น ๆ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาไม่อาจแยกออกจากชีวิตและจิตวิญญาณของชาวลาวได้ เพราะดำรงคงอยู่คู่มากับการปกครองบ้านเมืองของลาวมาโดยตลอด

นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาประดิษฐานในประเทศลาว ประชาชนลาวได้ยอมรับนับถือ และพร้อมเพรียงกันปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยการเลิก นับถือผีฟ้าผีแล่นทรงเจ้าเข้าผีและการบูชาเทพต่าง ๆ หันมานับถือพุทธศาสนาแทน จนทำให้ พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองเรื่อยมา ถึงแม้ว่าในบางครั้งพระพุทธศาสนาจะได้รับผลกระทบจากสงคราม ทำให้พุทธศาสนาในลาวเสื่อมโทรมลงไปบ้าง แต่เนื่องจากประชาชนลาวมีความศรัทธาหนักแน่นในพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว ได้ช่วยกันบำรุงรักษาพระศาสนาให้มั่นคงสืบต่อมา เมื่อประเทศลาวได้รับเอกราชแล้ว ทางเราก็ได้ร่วมมือกับประชาชนดำเนินการฟื้นฟูพระศาสนาอย่างเต็มที่ และอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่สุดในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและเจริญรุ่งเรืองเรื่อยมา ก็คือ พระมหากษัตริย์ที่เป็นผู้นำในแต่ละยุคสมัยได้มีศรัทธาอันแรงกล้าในพุทธศาสนาเป็นอย่างดี (พระอาจารย์ดำรง พ.ธรรมมิกมณี, 2553)

ปีพุทธศักราช 2518 (ค.ศ. 1975) อาณาจักรลาวล้านช้างในอดีตกาลได้เปลี่ยนระบบการปกครองเป็นระบบสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) โดยมีพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นแกนนำในการบริหารประเทศ พุทธศาสนายังคงอยู่คู่ประเทศมิได้หายสาบสูญไป แต่ได้มีการจัดการองค์กรใหม่ตามระบอบการปกครองของประเทศ โดยได้จัดตั้งองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่ง สปป. ลาว เป็นองค์การสูงสุดในการบริหารคณะสงฆ์ลาวและกำหนดให้คณะสงฆ์ลาวมีเพียงนิกายเดียวคือ “พระสงฆ์ลาว” ตามธรรมนูญสงฆ์ลาว พ.ศ. 2565 ฉบับปรับปรุงใหม่มีการจัดการบริหารงานของสำนักงานองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่ง สปป. ลาว ออกเป็น 4 ระดับ คือระดับศูนย์กลางองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่ง สปป. ลาว (ส่วนกลาง) ระดับองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว แขวง นครหลวง ระดับองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว เมือง เทศบาล นคร และระดับวัด โดยประกอบไปด้วย 5 กรรมาธิการ คือ 1) กรรมาธิการปกครองสงฆ์ 2) กรรมาธิการศึกษาสงฆ์ 3) กรรมาธิการเผยแผ่ศีลธรรมและปฏิบัติกรรมฐาน 4) กรรมาธิการสาธารณูปการ 5) กรรมาธิการการต่างประเทศ และ 1) ห้องการบริหารงาน (สำนักงาน) เพื่อการบริหารงานคณะสงฆ์ลาวสืบต่อไป

พระยอดแก้วมหาสังฆสุทธมาธิปติรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหาทอง ดำรงบุญ) มีบทบาทภาระหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งในการเผยแผ่และฟื้นฟูพระพุทธศาสนา การศึกษา การปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและฮัตถ์ครอง ประเพณีวัฒนธรรมลาวให้อยู่เคียงคู่กับสังคมลาวตลอดมา ซึ่งทำให้ชื่อเสียงผลงานขององค์ท่านเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชนอย่างกว้างขวางตรงกับพระคติธรรมประจำใจขององค์ท่านว่า “คุณภาพชีวิต ขึ้นอยู่กับผลงาน คุณภาพของผลงาน ขึ้นอยู่กับการเสียสละ คุณภาพของการเสียสละ ขึ้นอยู่กับปัญญา คุณภาพของปัญญา

ขึ้นอยู่กับการศึกษา” มีความหมายว่า “คุณภาพชีวิตอันดีงามทั้งหมด มีเหตุปัจจัยอยู่ที่การศึกษาเป็นพื้นฐาน ผู้ที่มีการศึกษาพัฒนานั้น อย่างถูกต้องดีงามแล้ว ย่อมได้ปัญญา อันถูกต้องดีงาม คนที่มีปัญญา ย่อมกระทำการเสียสละ เพื่อประโยชน์สุขของพหุชนทั้งหลายและถูกต้องดีงาม อันนำไปสู่ผลของการคิด การกระทำอันประเสริฐ ที่เรียกว่าผลงานแล้วจะเข้าถึงคุณภาพคือชีวิตอันประเสริฐ ดำรงอยู่เพื่อประโยชน์สุขของสังคมและโลก” คติธรรมดังกล่าวนี้องค์ท่านได้ทำให้ปรากฏผลเป็นจริงได้แก่ การสร้างถนนหนทาง น้ำบาดาล น้ำประปา โรงเรียนและอาคารพยาบาลสงฆ์ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่สาธารณชนอย่างใหญ่หลวงยิ่งไปกว่านั้น ก็ยังได้สร้างศาสนวัตถุมากมาย เช่น สร้างศาลาธรรม ภูมิ วิหาร ประตู่โขง วัดวาอารามและยังมีความชำนาญชำนาญในการควดลวดลายรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ทางด้านการออกแบบศิลปะควดลวดลายลาวและการปั้นหล่อพระพุทธรูปได้อย่างวิจิตรตระการตา ส่วนการเผยแผ่ องค์ท่านก็ถือว่าเป็นนักปราชญ์บัณฑิตในธรรมและสามารถแสดงธรรมได้อย่างคล่องแคล่ว ชัดเจนตามหลักธรรมวินัย ฯลฯ ท่าน บุญยัง วอลละจิต อดีตประธานประเทศแห่ง สปป.ลาว ได้กล่าวถึงคุณธรรมและคุณงามความดีที่ท่านได้มีโอกาสเข้ากราบไหว้สักการะสัมผัสสังขารวัตรอันงดงามขององค์พระยอดแก้วว่าเป็นพระสงฆ์ที่มีความขยันหมั่นเพียร พัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองช่วยบรรเทาทุกข์ของราษฎรทั้งปวง และมีปฏิปทาอันงดงาม และน่าเลื่อมใสศรัทธาอย่างยิ่ง (พระยอดแก้ว ภัทระเกสรี (ดร. ดำรง พิมมจักร) และคณะ, 2563) ดังนั้นจึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่า องค์พระยอดแก้วได้มีภาระหน้าที่ในการเผยแผ่และฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงถาวรในประเทศลาว นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรม สร้างบรรทัดฐานเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอันดีงามไว้ให้แก่พุทธศาสนิกชนและประชาชนลาวบรรดาเผ่า สร้างสันติสุขและคุณูปการมหาศาลไว้ในผืนแผ่นดินแห่งนี้สืบทอดต่อไป

ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าว ผู้ศึกษาวิจัยเกิดความสนใจศึกษาบทบาทตามธรรมเนียมของพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิปัตย์ตมมหาสังฆปาโมกข์ (มหาพน ดำรงบุญ) เป็นการน้อมเชิดชูเกียรติบูรพาจารย์พระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มีศีลจารวัตรอันงดงาม เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตของพุทธบริษัททั้งหลาย สามารถน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนเองและสังคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ตามธรรมเนียมของลาว
2. เพื่อศึกษาบทบาทของพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิปัตย์ตมมหาสังฆปาโมกข์ (มหาพน ดำรงบุญ)
3. เพื่อวิเคราะห์บทบาทตามธรรมเนียมของพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิปัตย์ตมมหาสังฆปาโมกข์ (มหาพน ดำรงบุญ)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย แบ่งการดำเนินการออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) รวบรวมและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับ ธรรมนูญสงฆ์ลาว พ.ศ. 2565 และคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความวิชาการ งานเขียนที่เกี่ยวข้องทั่วไป โดยอาศัยแหล่งข้อมูล สำคัญจากห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยต่าง ๆ และข้อมูลในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
4. เรียบเรียง และสรุปผลการวิจัยพร้อมข้อเสนอแนะ

4. ผลการวิจัย

1. บทบาทพระสงฆ์ตามธรรมนูญสงฆ์ลาว

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2547) ได้สรุปทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทไว้ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ (Ralph Linton's Role Theory) ได้กล่าวว่า ตำแหน่งหรือ สถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท อาทิ บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์

ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's Role Theory) ได้กล่าวว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาท ไปตามตำแหน่งเสมอ อาทิ ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดง บทบาทเรียนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น

ทฤษฎีบทบาทของพาร์สัน (Parson's Role Theory) ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน อาทิ บุคคลมีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงา ตามตัว

ทฤษฎีบทบาทของเมอร์ตัน (Merton's Role Theory) ได้กล่าวว่า บุคคลแต่ละคนจะต้องมี ตำแหน่งและบทบาทควบคู่กันไปซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับทักษะของสังคมที่เขา สังกัดอยู่ ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น

ทฤษฎีบทบาทของกู๊ด (Good's Role Theory) ได้กล่าวว่า บทบาท คือ แบบแผนของ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคลและบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้น ๆ

ทฤษฎีบทบาทของกัสคิน (Guskin's Role Theory) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลแต่ละ คนคือผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั้นเอง

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยพระพุทธเจ้าทรงส่งพระอรหันต สาวกจำนวน 60 รูป ไปประกาศหลักธรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสถานที่ต่าง ๆ เป็นครั้งแรกให้แพร่หลาย ทั่วชมพูทวีป จึงรับสั่งกับพระภิกษุเหล่านั้นว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดง

ธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายมีธุลีในตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จะไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม” (วิ.ม. (ไทย) 4/32/40)

หลักธรรมคำสอนสำคัญคือ โอวาทปาติโมกข์ ได้กล่าวถึง หลักธรรมคำสอนอันเป็นหัวใจหลักของพระพุทธศาสนาได้แก่ พุทธพจน์ 3 ประการ ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่พระอรหันต์ 1,250 รูปผู้ไปประชุมรวมกันโดยมิได้นัดหมายที่พระเวฬุวนารามในวันเพ็ญเดือน 3 ที่เรียกกันว่าวันมาฆบูชา ซึ่งพุทธพจน์หรือหลักโอวาทปาติโมกข์ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ 3 ประการ คือ หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการ 6 ได้แก่ 1) หลักการ 3 คือ 1.1) การไม่ทำบาปทั้งปวง 1.2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม 1.3) การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว 2) อุดมการณ์ 4 คือ 2.1) ความอดทนอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง 2.2) พระพุทธเจ้าตรัสว่า นิพพานเป็นบรมธรรม 2.3) ผู้ทำร้ายผู้อื่นอยู่ ไม่ถือว่าเป็นบรรพชิต 2.4) ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ถือว่าเป็นสมณะ 3) วิธีการ 6 คือ 3.1) การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น 3.2) การไม่เบียดเบียนผู้อื่น 3.3) การสำรวมในพระปาติโมกข์ 3.4) การเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร 3.5) การอยู่ในเสนาสนะที่สงัด 3.6) การประกอบความเพียรในอธิจิต (ที.ม. (ไทย) 10/90/50-51.)

พระสงฆ์มีหน้าที่หลัก 2 ประการ (ธฺระ) ประกอบด้วย 1) คณฺธธฺระ คือธฺระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเล่าเรียน และ 2) วิปัสสนาธฺระ คือธฺระฝ่ายเจริญวิปัสสนากิจด้านการบำเพ็ญภาวนา หรือการเจริญกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วย เรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมยอด (พรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2553)

ตามหลัก ทิศ 6 ได้กล่าวถึง พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่สังคาลกมณพในเรื่องของทิศ 6 ในอริยวินัย เปรียบทิศทั้ง 6 เสมือนทิศที่อยู่รอบตัวเรา โดยเราเป็นแกนกลาง ในแต่ละทิศทรงแสดงให้เห็นถึงบุคคลที่เราต้อง เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กันกับตัวเราโดยตรง ดังนี้ คือ 1) ทิศเบื้องหน้า ปุริตถิมทิศ ได้แก่ มารดา บิดา 2) ทิศเบื้องขวา ทักขิมทิศ ได้แก่ครู อาจารย์ 3) ทิศเบื้องหลัง ปัจฉิมทิศ ได้แก่ บุตรภรรยา 4) ทิศเบื้องซ้าย อุตตรทิศ ได้แก่ มิตรอำมาตย์หรือมิตรสหาย 5) ทิศเบื้องล่าง เภฏฐิมทิศ ได้แก่ ทาสกรรมกร ลูกจ้าง และ 6. ทิศเบื้องบน อุปริมทิศ ได้แก่สมณพราหมณ์ ในแต่ละทิศในพระพุทธองค์ทรงสอนถึงหน้าที่ของแต่ละทิศที่ควรปฏิบัติต่อกัน หากผู้ใด ปฏิบัติได้ตามที่พระองค์ตรัสไว้ ก็จะทำให้พบความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า (ที.ปา. (ไทย) 11/266-272/212-216.)

พระสงฆ์ในฐานะทิศเบื้องบน (อุปริมทิศ) ในสังคาลกสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า สมณพราหมณ์หรือพระสงฆ์เปรียบเสมือนทิศเบื้องบน (อุปริมทิศ) สำหรับคฤหัสถ์หรือประชาชนทั่วไป เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้ที่อยู่ในฐานะที่สูงกว่าด้วยศีล สมาธิ ปัญญา และเป็นผู้ชี้ทางสว่าง นำทางไปสู่สิ่งที่ดีงาม เปรียบเสมือนดวงดาวบนท้องฟ้าที่คอยส่องสว่างและชี้ทางให้แก่ผู้คน

ธรรมานุสงฆ์กล่าวได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ไว้อย่างชัดเจน โดยมีการปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2561 (ค.ศ. 2018) และประกาศใช้อย่างเป็นทางการโดยนายกรัฐมนตรีแห่ง สปป. ลาว ตามฉบับเลขที่ 37/นย ลงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 (ค.ศ. 2019) ต่อมา ค.ศ. 2022 กองประชุมครบกณะกรรมการบริหารงานศูนย์กลางองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่ง สปป. ลาว ได้ปรึกษาหารือ และ

พิจารณาค้นคว้าอย่างถี่ถ้วนในการปรับปรุงธรรมนูญสงฆ์ลาว ปี พ.ศ. 2561 เป็นครั้งแรกเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมในปัจจุบัน ซึ่งกองประชุมสมัชชาสามัญครั้งที่ 2 ของศูนย์กลางองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่ง สปป. ลาว สมัยที่ 8 ได้รับรองเอาธรรมนูญสงฆ์ลาว ฉบับปรับปรุงปีพุทธศักราช 2565 ในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2565 (ค.ศ. 2022) และประกาศใช้โดยนายกรัฐมนตรีแห่ง สปป. ลาว ฉบับเลขที่ 189/นย ลงวันที่ 3 เมษายน ค.ศ. 2023 ประกอบด้วย 12 หมวด และ 74 มาตรา

โดยเฉพาะหมวดที่ 4 การจัดตั้งคณะบริหารงานพระสงฆ์ ในมาตราที่ 22 โครงประกอบองค์กรของคณะบริหารงานพระสงฆ์ประกอบด้วยห้องการบริหารงาน (อ.พ.ส.) กรรมการปกครองสงฆ์ กรรมการการศึกษาสงฆ์ กรรมการเผยแผ่ศีลธรรมและปฏิบัติกรรมฐาน กรรมการสาธารณูปการและกรรมการการต่างประเทศ สำหรับกรรมการการต่างประเทศให้มีแต่ศูนย์กลางองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่ง สปป. ลาว องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว แขวง นครหลวง ส่วนองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว เมือง เทศบาล นคร ไม่มีกรรมการการต่างประเทศ

องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีระบบการบริหารงาน องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (อ.พ.ส.) ประกอบด้วย 5 กรรมการ อาทิ กรรมการปกครองสงฆ์ กรรมการศึกษาสงฆ์ กรรมการเผยแผ่ศีลธรรมและปฏิบัติกรรมฐาน กรรมการสาธารณูปการ กรรมการการต่างประเทศ และ 1 ห้องการบริหารงาน (สำนักงาน) โดยพระสงฆ์ลาว มีภาระบทบาทหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศชาติ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งพระสงฆ์ลาว ได้นำเอาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเผยแผ่ให้กับพุทธศาสนิกชนและประชาชนลาวบรรดาเฝ้าให้เข้าใจอย่างชัดเจน อาทิ ละความชั่ว ทำความดี และทำใจให้ผ่องใส รวมทั้งพระสงฆ์ลาวได้มีการเคลื่อนไหวงานทางด้านพระพุทธศาสนาตามภาระบทบาท สิทธิและหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในธรรมนูญสงฆ์ลาว

ธรรมนูญสงฆ์ลาวได้กำหนดภารกิจสำคัญของพระสงฆ์ไว้ 5 ด้าน และ 1 ห้องการบริหารงาน (สำนักงาน) ได้แก่

1.1 ด้านการปกครองสงฆ์ การบริหารจัดการคณะสงฆ์ตามลำดับชั้น ตั้งแต่ระดับศูนย์กลาง ระดับแขวง ระดับเมือง และระดับวัด โดยยึดหลักพระธรรมวินัยและธรรมนูญสงฆ์ลาว

1.2 ด้านการศึกษาสงฆ์ การพัฒนาระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ทั้งทางธรรมและทางโลก การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม และการส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณร

1.3 ด้านการเผยแผ่ศีลธรรมและปฏิบัติกรรมฐาน การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และการปลูกฝังศีลธรรมจริยธรรมให้แก่ประชาชน

1.4 ด้านสาธารณูปการ การบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและโบราณวัตถุ การพัฒนาสาธารณูปโภคเพื่อประโยชน์ของชุมชน และการจัดการทรัพย์สินของวัด

1.5 ด้านการต่างประเทศ การสร้างความสัมพันธ์กับองค์กรพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมลาวในต่างประเทศ และการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ด้านพระพุทธศาสนา

1.6 ห้องการบริหารงาน มีภาระบทบาทเป็นเสาหลักให้แก่คณะประธานศูนย์กลางองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประธานองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวแขวงนครหลวง เมือง เทศบาล นคร ในการประสานสมทบ และอำนวยความสะดวกให้แก่บรรดากรรมการติดตามขอบเขตความรับผิดชอบของตน

พระสงฆ์มีบทบาทหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยมีหน้าที่ 2 ฐานะคือ คัมภีระ (การศึกษาพระธรรมวินัย) และวิปัสสนาธุระ (การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน) ตามหลักโอวาทปาติโมกข์ที่ประกอบด้วยหลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการ 6 พระสงฆ์เป็นทิศเบื้องบน (อุปริมทิศ) ที่มีหน้าที่นำทางสู่สิ่งดีงาม ธรรมบุญสงฆ์ลาว พ.ศ. 2565 กำหนดภารกิจ 5 ด้านคือ การปกครองสงฆ์ การศึกษาสงฆ์ การเผยแผ่ศีลธรรมและปฏิบัติกรรมฐาน สาธารณูปการ และการต่างประเทศ พร้อมห้องการบริหารงานเป็นเสาหลัก

2. บทบาทของพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิปัติรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ)

พระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิปัติรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) เป็นพระมหาเถระชั้นผู้ใหญ่ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพระพุทธศาสนาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อดีตประธานศูนย์กลางองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่ง สปป. ลาว รูปที่ 5 ในช่วงปี พ.ศ. 2558-2563 (ค.ศ. 2015-2020) ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์ลาว อดีตประธานองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว แขวงสะหวันนะเขตและอดีตเจ้าอาวาสวัดใหญ่ไชยภูมาราม นครโกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต ซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ตามธรรมบุญสงฆ์ลาวได้แก่ บทบาทด้านการปกครองสงฆ์ บทบาทด้านการศึกษาสงฆ์ บทบาทด้านการเผยแผ่ศีลธรรมและปฏิบัติกรรมฐาน บทบาทด้านสาธารณูปการ และบทบาทด้านการต่างประเทศอย่างครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ และท่านเป็นพระมหาเถระที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ความสามารถรอบด้าน และมีความเสียสละอย่างยิ่งเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคม ท่านได้อุทิศชีวิตเพื่อการพัฒนาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศลาว โดยมีพระคติธรรมประจำใจว่า “คุณภาพชีวิต ขึ้นอยู่กับผลงาน คุณภาพของผลงาน ขึ้นอยู่กับการเสียสละ คุณภาพของการเสียสละ ขึ้นอยู่กับปัญญา คุณภาพของปัญญา ขึ้นอยู่กับการศึกษา” และมีพระอุดมคติธรรมว่า “ขุดน้ำบ่อ ก่อศาลา สร้างมกคาไต่เต้า ปั้นเข้าหล่อหลอมคน สร้างกุศลรักษาพยาธิ สร้างนักปราชญ์สอนศีลธรรม”

3. ผลการวิเคราะห์บทบาทตามธรรมบุญสงฆ์ลาวของพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิปัติรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ)

3.1 ด้านการปกครองสงฆ์ พระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิปัติรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้แสดงบทบาทอันโดดเด่นในการบริหารปกครองคณะสงฆ์ลาว โดยยึดหลักการสำคัญ 3 ประการตามหลักพรหมวิหาร 4 ดังนี้

3.1.1 การบูรณาการระหว่างพระธรรมวินัยกับธรรมบุญสงฆ์ลาว ท่านได้ยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นแกนหลักในการปกครอง ขณะเดียวกันก็ประยุกต์ใช้ธรรมบุญสงฆ์ลาวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน ท่านได้จัดทำคู่มือการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยสำหรับพระสงฆ์ลาวทุกระดับ

3.1.2 การกระจายอำนาจการปกครองตามลำดับชั้น ท่านได้ปรับปรุงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความชัดเจนตามลำดับชั้น มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการแต่ละระดับอย่างชัดเจน และจัดประชุมพระสังฆาธิการทุกระดับเป็นประจำ

3.1.3 การสร้างความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์ ท่านได้ใช้หลักพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 ในการปกครอง มีความเมตตากรุณาต่อพระภิกษุสามเณรทุกรูป ให้ความเสมอภาคและยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ

3.2 ด้านการศึกษาสงฆ์

พระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว โดยมีบทบาทโดดเด่นใน 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

3.2.1 การปฏิรูประบบการศึกษาสงฆ์ ท่านได้ริเริ่มการปฏิรูประบบการศึกษาของคณะสงฆ์ลาวให้มีความทันสมัย จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมในระดับต่าง ๆ ทั่วประเทศ และผลักดันให้มีการจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์ในแขวงต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

3.2.2 การพัฒนาหลักสูตรการศึกษา ท่านได้ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีความทันสมัย โดยบูรณาการระหว่างการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี กับการศึกษาสายสามัญ และส่งเสริมการแปลคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นภาษาลาว

3.2.3 การส่งเสริมการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ท่านส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรที่มีความสามารถได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ

3.2.4 การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ท่านได้จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาของคณะสงฆ์ และจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและปรับปรุงห้องสมุด

3. ด้านการเผยแผ่ศีลธรรมและปฏิบัติกรรมฐาน

พระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้แสดงบทบาทอันโดดเด่นในฐานะพระนักเผยแผ่และพระวิปัสสนาจารย์ โดยมีบทบาทโดดเด่นใน 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

3.3.1 การประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับบริบทสังคมปัจจุบัน ท่านมีความสามารถพิเศษในการประยุกต์หลักธรรมคำสอนให้เข้ากับสภาพสังคมและวิถีชีวิตของประชาชนลาวในปัจจุบัน ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และยกตัวอย่างที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน

3.3.2 การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ท่านได้จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในวัดใหญ่ไชยภูมาราม และส่งเสริมให้วัดต่าง ๆ จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมเพิ่มขึ้นทั่วประเทศ รวมทั้งจัดโครงการปฏิบัติธรรมเคลื่อนที่

3.3.3 การใช้สื่อเทคโนโลยีในการเผยแผ่ธรรม ท่านได้ริเริ่มการจัดทำรายการธรรมะทางวิทยุและโทรทัศน์ การผลิตสื่อธรรมะในรูปแบบซีดี ดีวีดี และการเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งช่วยให้หลักธรรมคำสอนเข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่

3.3.4 การสร้างเครือข่ายพระนักเผยแผ่ ท่านได้จัดตั้งโครงการอบรมพระนักเผยแผ่รุ่นใหม่ โดย

คัดเลือกพระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถด้านการเผยแผ่จากวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ มาอบรมเทคนิคการเผยแผ่ธรรมะสมัยใหม่ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรพุทธศาสนาในต่างประเทศ

4. ด้านสาธารณูปการ

พระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหาดมฺย) ได้แสดงบทบาทอันโดดเด่นในฐานะพระนักพัฒนา โดยมีบทบาทโดดเด่นใน 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

4.4.1 การบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม ท่านได้ริเริ่มโครงการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามทั่วประเทศ โดยเฉพาะวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ท่านได้นำพาสร้างวัดใหม่และบูรณปฏิสังขรณ์วัดเก่าหลายแห่ง เช่น วัดอโศกมุนีวรวิหาร วัดวิเวกธาราม วัดบ้านคำตองหล่อง และวัดป่าพิลาวงค์ธุดงธรรมสถาน

4.4.2 การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและโบราณวัตถุ ท่านให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและโบราณวัตถุของชาติลาว โดยเฉพาะศิลปวัตถุทางพระพุทธศาสนา ท่านสนับสนุนให้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์พระพุทธศาสนาในวัดไชยะพุทธาราม และส่งเสริมการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในวัดโบราณ

4.4.3 การพัฒนาสาธารณูปโภคเพื่อประโยชน์ของชุมชน ท่านได้ริเริ่มโครงการพัฒนาสาธารณูปโภคหลายโครงการ เช่น สร้างโรงเรียน สร้างน้ำประปา สร้างถนน สร้างสะพาน ขุดหนองสระ และสร้างตึกพยาบาลสงฆ์ที่โรงพยาบาลแขวงสะหวันนะเขต ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชนอย่างกว้างขวาง

4.4.4 การจัดการทรัพย์สินของวัดอย่างมีประสิทธิภาพ ท่านได้วางระบบการจัดการทรัพย์สินของวัดอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส โดยจัดทำบัญชีทรัพย์สินของวัดอย่างเป็นระบบ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารทรัพย์สินของวัด และมีการจัดทำรายงานการเงินและเปิดเผยต่อสาธารณะเป็นประจำ

5. ด้านการต่างประเทศ

พระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหาดมฺย) ได้แสดงบทบาทอันโดดเด่นในฐานะผู้นำคณะสงฆ์ลาวในเวทีระหว่างประเทศ โดยมีบทบาทโดดเด่นใน 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

5.5.1 การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับองค์กรพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ท่านได้เดินทางไปเยือนประเทศต่าง ๆ ในฐานะผู้นำคณะสงฆ์ลาว เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศนั้น ๆ โดยเฉพาะในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ไทย เวียดนาม กัมพูชา และเมียนมา รวมถึงประเทศอินเดีย

5.5.2 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมลาวในต่างประเทศ ท่านได้ใช้โอกาสในการเดินทางไปต่างประเทศเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมลาวให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกา ท่านได้ส่งเสริมการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมลาวในต่างประเทศ

5.5.3 การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ด้านพระพุทธศาสนา ท่านให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ด้านพระพุทธศาสนากับนานาชาติ ท่านได้ส่งเสริมให้มีการ

แลกเปลี่ยนพระธรรมทูตระหว่างประเทศลาวกับประเทศต่าง ๆ และเข้าร่วมการประชุมสัมมนาทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ

5.5.4 การระดมทุนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ท่านมีความสามารถในการระดมทุนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เพื่อสนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนาในประเทศลาว ท่านได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรพระพุทธศาสนาและองค์กรการกุศลในต่างประเทศ

5. อภิปรายผล

1. ด้านการปกครองสงฆ์

บทบาทด้านการปกครองสงฆ์ของพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระดุษฎี เขมธมโม (แก้วนอริน) (2563) เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระอาจารย์ใหญ่ ดร. พระมหาพอง สماعيلในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ในประเด็นการปกครองสงฆ์โดยยึดหลักพระธรรมวินัยและธรรมนุญสงฆ์ลาวเป็นเครื่องมือในการปกครอง โดยพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้บูรณาการระหว่างพระธรรมวินัยกับธรรมนุญสงฆ์ลาว ซึ่งสอดคล้องกับที่พระมหาพองได้จัดระเบียบการปกครองโดยยึดหลักพระธรรมวินัยและธรรมนุญสงฆ์ลาว สอดคล้องกับงานวิจัยของอุ้นหล้า บุปผาวงศ์ (2561) เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม กรณีศึกษาบทบาทของพระมหาสุวัน จันทราช” ในประเด็นการปกครองคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ และมีการกระจายอำนาจตามลำดับขั้น ซึ่งพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้ปรับปรุงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความชัดเจนตามลำดับขั้น ตั้งแต่ระดับศูนย์กลาง ระดับแขวง ระดับเมือง และระดับวัด และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหารังสรรค์ วีรวทมน (แผ่นผา) (2553) เรื่อง “บทบาทของพระธรรมธัชมนี (แสง ชุตินธโร) ที่มีต่อการพัฒนาสังคม” ในประเด็นการเป็นผู้นำที่เป็นแบบฉบับที่ดีและเป็นที่ศรัทธาของผู้ตาม โดยพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้ใช้หลักพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 ในการปกครอง ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์

2. ด้านการศึกษาสงฆ์

บทบาทด้านการศึกษาสงฆ์ของพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) สอดคล้องกับงานวิจัยของพระดุษฎี เขมธมโม (แก้วนอริน) (2563) ในประเด็นการปฏิรูประบบการศึกษาสงฆ์และการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา ซึ่งพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้ริเริ่มการปฏิรูประบบการศึกษาของคณะสงฆ์ลาวให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับบทบาทของพระมหาพองที่จัดระบบหลักสูตรสามัญการศึกษาสงฆ์ตอนต้น-ตอนปลายและสายปริยัติธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาธีรวัฒน์ ญาณธโร (หมายคอย) (2561) เรื่อง “สังฆพัฒนา การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาจังหวัดลำปาง” ในประเด็นการพัฒนาการศึกษาทั้งด้านพระปริยัติธรรมและการศึกษาสามัญ โดยพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้

บูรณาการระหว่างการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี กับการศึกษาสายสามัญ รวมทั้งเพิ่มเติมวิชาที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบัน และสอดคล้องกับงานแนวคิดของชายสมุทร จำปาอุทุม (2564) ในประเด็นวัดเป็นศูนย์กลางแหล่งวิชาความรู้และเป็นสถาบันหล่อหลอมขัดเกลา สร้างทรัพยากรมนุษย์ให้แก่ชาติ ซึ่งพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรที่มีความสามารถได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3. ด้านการเผยแผ่ศีลธรรมและปฏิบัติกรรมฐาน

บทบาทด้านการเผยแผ่ศีลธรรมและปฏิบัติกรรมฐานของพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) สอดคล้องกับงานวิจัยของพระดุษฎี เขมธมโม (แก้วนอริน) (2563) ในประเด็นการอบรมสั่งสอนมุ่งเน้นด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระ โดยพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นอย่างยิ่ง มีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และพัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่เหมาะสมกับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดวิสุทธิ์ วิสุทธาจาโร (ทองสะสม) (2552) เรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการคณะธรรมยุตที่มีต่อการบริหารวัดในจังหวัดเลย” ในประเด็นการใช้สื่อในการเผยแผ่ธรรมะ โดยพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้ริเริ่มการจัดทำรายการธรรมะทางวิทยุและโทรทัศน์ การผลิตสื่อธรรมะในรูปแบบซีดี ดีวีดี และการเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และสอดคล้องกับแนวคิดของสุชาติ หงษา (2549) ในประเด็นการตื่นตัวปรับปรุงฟื้นฟูกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มีบทบาทแก่สังคมมากขึ้น โดยพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) มีการประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับบริบทสังคมปัจจุบัน และการสร้างเครือข่ายพระนักเผยแผ่

4. ด้านสาธารณูปการ

บทบาทด้านสาธารณูปการของพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) สอดคล้องกับงานวิจัยของพระดุษฎี เขมธมโม (แก้วนอริน) (2563) ในประเด็นการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม โดยพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้ริเริ่มโครงการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามทั่วประเทศ โดยเฉพาะวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สอดคล้องกับบทบาทของพระมหาผ่องที่ได้สร้างโรงเรียนสงฆ์ วิทยาลัยสงฆ์ กุฎี วิหาร สิม (อุโบสถ) บูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์พุทธา จิตเมธ (การไสย) (2552) เรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพวรสิทธิธารจารย์ (ธงชัย สุวณฺณสิริ)” ในประเด็นการสร้างวัดใหม่และบูรณปฏิสังขรณ์วัดที่ถูกปล่อยทิ้งร้าง ซึ่งพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้นำพาสร้างวัดใหม่และบูรณปฏิสังขรณ์วัดเก่าหลายแห่ง และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระชัยวัฒน์ อุตตมสาโร (ทองพริก) (2556) เรื่อง “บทบาทด้านการพัฒนาสังคมของพระครูกาชาด (เนียม กิตติสาโร) วัดหน้าพระบรมธาตุ นครศรีธรรมราช” ในประเด็นการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้พัฒนา

สาธารณูปโภคเพื่อประโยชน์ของชุมชน เช่น สร้างโรงเรียน น้ำประปา ถนน และตึกพยาบาลสงฆ์

5. ด้านการต่างประเทศ

บทบาทด้านการต่างประเทศของพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) สอดคล้องกับงานวิจัยของพระดุษฎี เขมธมโม (แก้วนอริน) (2563) ในประเด็นการเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ โดยพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้เดินทางไปเยือนประเทศต่าง ๆ ในฐานะผู้นำคณะสงฆ์ลาว เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศนั้น ๆ สอดคล้องกับบทบาทของพระมหาผ่องที่เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจเผยแผ่พระธรรมคำสอนในต่างประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาธีรวัฒน์ ญาณธีโร (หมายคอย) (2561) ในประเด็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับนานาชาติ โดยพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสอดคล้องกับแนวคิดของมหาบุญทวี วิไลจักร (2561) ในประเด็นการเป็นตัวแทนคณะสงฆ์ลาวในเวทีระหว่างประเทศ โดยพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ได้เข้าร่วมงานเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาโลกในหลายประเทศ และเข้าร่วมการประชุมระดับนานาชาติต่าง ๆ ซึ่งช่วยยกระดับบทบาทของคณะสงฆ์ลาวในเวทีระหว่างประเทศ

โดยสรุป บทบาทตามธรรมเนียมสงฆ์ลาวของพระยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ทั้ง 5 ด้าน แสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาคณะสงฆ์และสังคมที่มีลักษณะร่วมกันของพระมหาเถระในพระพุทธศาสนา โดยมีการประยุกต์ใช้หลักพระธรรมวินัยและหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่เข้าด้วยกัน เพื่อการพัฒนาพระพุทธศาสนาและสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พัฒนาระบบการปกครองและการศึกษาของคณะสงฆ์ ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นผ่านการกระจายอำนาจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ พร้อมทั้งยกระดับการศึกษาของคณะสงฆ์ให้ทันสมัย สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน โดยผสมผสานการศึกษาพระปริยัติธรรมกับสายสามัญ และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน

2. ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้หลากหลายและเข้าถึงทุกกลุ่ม พัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความหลากหลาย ทันสมัย และสามารถเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะเยาวชน โดยเน้นการใช้สื่อเทคโนโลยีและการประยุกต์หลักธรรมให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน

3. อนุรักษ์ศาสนสมบัติและเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ จัดทำแผนแม่บทเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาศาสนสมบัติ โดยเฉพาะวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการจัดการ

ทรัพย์สินของวัดอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส และส่งเสริมความร่วมมือกับองค์กรพระพุทธศาสนาในต่างประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทและความท้าทายของคณะสงฆ์ในภูมิภาคท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี
2. การพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์และการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมร่วมสมัย
3. แนวทางการอนุรักษ์มรดกธรรมและการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างองค์กรพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ

7. องค์ความรู้ใหม่

การประยุกต์หลักพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนตามแนวทางของพระยอแก้วมหาสังฆ-
สุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ)

บทบาทของพระยอแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดีรัตนมหาสังฆปาโมกข์ (มหางอน ดำรงบุญ) ภายใต้
กรอบธรรมานุสงฆ์ลาว ได้สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนาสังคม
สมัยใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสร้างสรรค์ในการประยุกต์หลักธรรม ท่านได้แสดงให้เห็นถึงการตีความหลักธรรมใน
พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับความท้าทายของสังคมร่วมสมัย โดยไม่ยึดติดกับรูปแบบดั้งเดิมจนเกินไป แต่
ยังคงรักษาแก่นแท้ของพระธรรมไว้ได้อย่างครบถ้วน
2. ความสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การดำเนินงานของท่านแสดงให้เห็นถึงความ
เข้าใจอย่างลึกซึ้งในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนลาว ทำให้สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับวิถี
ชีวิตของประชาชนได้อย่างกลมกลืน โดยไม่สร้างความรู้สึกแปลกแยกหรือขัดแย้งกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
3. ความยั่งยืนในการพัฒนา แนวทางการทำงานของท่านมุ่งเน้นการสร้างรากฐานที่มั่นคงสำหรับ
พระพุทธศาสนาในสปป.ลาว ผ่านการพัฒนาระบบการศึกษาสงฆ์ การสร้างผู้นำรุ่นใหม่ และการเชื่อมโยง
พระพุทธศาสนาเข้ากับการพัฒนาประเทศในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่นี้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาพระพุทธศาสนาในสังคมสมัยใหม่จำเป็นต้องอาศัยการบูร
ณาการระหว่างจารีตดั้งเดิมกับนวัตกรรมทางความคิด โดยต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการรักษาแก่นแท้
ของพระธรรมกับการตอบสนองต่อความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แนวทางดังกล่าวสามารถนำไป
ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพระพุทธศาสนาและสังคมในประเทศอื่น ๆ ได้ โดยปรับให้เข้ากับบริบทเฉพาะของแต่ละสังคม

ภาพที่ 1 การประยุกต์หลักพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนตามแนวทางของ
พระยอศกัณฐะมหาสังฆปริณายก (ม.ท.อ.น.ด.บ.)

เอกสารอ้างอิง

- ชายสมุทร จำปาอุทุม. (2564). *ความเป็นมาของการบริหารงานคณะสงฆ์ลาว* (พิมพ์ครั้งที่ 1). นครหลวงเวียงจันทน์: บริษัทपालคำจำปา จำกัดผู้เดียว.
- พระครูสังฆรักษ์พุทธา ฐิตเมธ (การไสย). (2552). *บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพวรสิทธาจารย์ (ธงชัย สุวณฺณสิริ) (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระชัยวัฒน์ อุตตมสาโร (ทองพริก). (2556). *บทบาทการพัฒนาสังคมของพระครูกาชาด (เจียม กิตติสาโร) วัดหน้าพระบรมธาตุ นครศรีธรรมราช* (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระดำรง พ. ธรรมมิกมณี. (2553). *พระพุทธศาสนาในประเทศไทยลาว* (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- พระดุษฎี เขมธมโม (แก้วนอริน). (2563). *ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระอาจารย์ใหญ่ ดร. พระมหาผ่อง สماعيلในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว* (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระปลัดวิสุทธิ์ วิสุทธาจาโร (ทองสะสม). (2552). *บทบาทของพระสังฆาธิการคณะธรรมยุตที่มีต่อการบริหารวัดในจังหวัดเลย* (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

- พระมหาธีรวัฒน์ ญาณธีโร (หมายคอย). (2561). *สังฆพัฒนา การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนา จังหวัดลำปาง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธีรสรณ์ วีระพัฒน์ (แผ่นผา). (2553). *บทบาทของพระธรรมธัชมนี (แสงชุนธโร) ที่มีต่อการพัฒนา สังคม* (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระยอดคำภีร์เกส (ดร. ดำรง พิมมจักร) และคณะ. (2563). *ประวัติชีวิต หลักธรรม และผลงาน องค์พระ ยอดแก้วมหาสังฆสุธรรมาธิบดี (มหางอน ดำรงบุญมหาเถระเจ้า) รตนมหาสังฆปาโมกข์* (พิมพ์ครั้งที่ 1). ห้องการบริหารงานศูนย์กลาง องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่ง สปป. ลาว.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. เล่มที่ 4, 10, 11.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาบุญทวี วิไลจักร, ดร. (2561). *พระพุทธศาสนาล้านช้างตอนปลาย* (พิมพ์ครั้งที่ 1). โรงพิมพ์ลาวยูนิพริ้น จำกัด.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2547). *ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษร พัฒนาพาณิชย์.
- สถาบันวิทยาศาสตร์สังคมแห่งชาติ. (2562). *อาณาจักรลาวล้านช้างในระยะปี ค.ศ. 1695-1893* (พิมพ์ครั้งที่ 1). โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- สุชาติ หงษา. (2549). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจากอดีตสู่ปัจจุบัน* (พิมพ์ครั้งที่ 1). ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม.
- อุ้นหล้า บุปผาวงค์. (2561). *ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม กรณีศึกษาบทบาทของพระมหา สุวัน จันทราช เจ้าคณะแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.